

**Ayda
Bir**

ULUS, ULUSAL HAREKET, UKKTH

Bugünlerde İsviçre'de yaşayan -Türk, Kürt vb.- Türkiyeliler olarak tüm dikkatlerimizi ülkeye yönelmiş durumdayız. İlk "Barış Grubu" ülkeye geldi ve tutuklanmadan serbest bırakıldılar. Kürtler barış ve demokrasi isteklerini bu vesileyle yüzbinler halinde bir kez daha dile getirdiler. Bütün belirtiler, Kürt Sorunu'nun çözümünde farklı bir döneme girilmekte olduğunu ortaya koyuyor. Daha önceki yazımızda "açılım" konusunu işlemiş, olasılıklara ve gelişmelere dikkat çekmeye başlamıştık. Bu yazıda da genel olarak ulusal sorunu ele alıp -elbette bir gazete sayfasının kısıtlılığı içerisinde-, kalın hatları ile ulus, ulusal hareket, ulusların kaderlerini tayin hakkı gibi konuları irdelemeye çalışacağız.

Ulus Nedir?

Ulus kimi gerici çevrelerin iddia ettiği gibi ezelden beri varolmuş bir topluluk biçimi değildir. Ulus belirli bir tarihsel dönemin, kapitalizmin yükselişi döneminin kategorisidir. Örneğin MS. 10. Yüzyılda da Türkler ve Kürtler, Cermenler ve İspanyollar vb. vardı. Bunların bazıları büyük devletler kurmayı da -örneğin Cengiz imparatorluğu, Osmanlı İmparatorluğu, Kutsal Roma Cermen İmparatorluğu, Eyyübiler vb. - başarmışlardır. Ama bunları ulus olarak adlandırmak doğru olamaz. Çünkü bunlar kararlı topluluklar olarak bir araya gelmiş, kendi iç bağları gelişmiş topluluklar değildiler. Daha çok bir fatihin, bir kavmin, ırkın önderlik ettiği, bir dönem bir araya gelerek devletler kurmuş topluluklardı. Daha sonra bu devletlerin, birliklerin pek çoğu kısa ya da uzun bir sürenin ardından tarihe karıştı.

Ulus esas olarak yükselen kapitalizmin ürünü olarak ve öncelikle de Batı Avrupa'da şekillenen bir topluluk oldu. Kapitalizm öncelikle İngiltere ve Batı Avrupa'da ilk önce gelişti ve modern uluslar şekillenmeye başladı. Kapitalizmin gelişmesinin hız kazanması ile birlikte -18. Yüzyılın başından itibaren- bu süreç hızlı bir şekilde ilerlemeye başladı. Böylece İngilizler, Almanlar, Fransızlar, İtalyan vb. modern uluslar olarak örgütlendiler. Avrupa'da pek çok ulus Cermen, Gal, Frank, Kelt, Yunanlı, Etrüks, Arap vb. ırk ve kavimlerin farklı yerlerde, farklı bileşimlerde kaynaşmasından meydana geldi. Örneğin Fransız ulusu Galyalılar, Cermenler, Romalılar, Britanyalılar vb. oluştu.

Yükselen burjuvazi ulusun tartışmasız önderiydi ve feodal parçalanmışlığa karşı "eşitlik ve özgürlük" bayrağını sallayarak ulusal pazarı kurmayı başardı. Bu "ulusal çitlerin" örülmesi dönemi. Burjuvazi pazarın bütünlüğünü sağlamış, bu pazarda ulusun birliğini kurmuş, krallar, prensler, feodal ayrıcalıklar tarihe karışmış, mutlak monarşiler ya ortadan kaldırılmış, ya da meşrutî monarşiye dönüşerek daha sonra yerini parlamenter sistemlere -burjuva demokrasisi-bırakmış, ya da İngiltere'de olduğu gibi kraliyet sembolik düzeyde bırakılmıştı. Artık ulusun bireyleri "özgür" vatandaşlardı. Sermayenin ihtiyaç duyduğu kapitalist üretim için iş güçlerini özgürce satabilecekler, iş güçlerini pazara sunduklarında, aynı durumdaki diğer bireylerle "eşit" koşullarda bulunacaklardı.

Görülmektedir ki, ulusların oluşumu tarihsel bir sürecin ürünüdür ve bu süreç esas olarak kapitalizm döneminde sonuçlanmıştır. Bu yanı sıra ulus kapitalizmin bir ürünüdür. Kapitalizmin gelişme sürecinde bir arada bulunan istikrarlı toplulukların, modern bir ulus olabilme için, "ulusal çitler" içinde anlaşacak ortak bir dillerinin, ortak yaşantı için toprak parçasının -vatanın- güçlü ekonomik bağlarının, bütün bu ortaklıklar üzerinde şekillenen, ama koşullara göre değişebilen ruhsal şekillenme birliklerinin teşekkül etmesinin belirleyici önemi bulunmaktadır. Buradan ulusun nasıl tanımlanması gerektiğine gelebiliriz.

Bilimsel olarak kabul edilen ve güçlü bir itiraz yöneltilmeyen ulus tanımı şudur; "Ulus tarihsel olarak oluşmuş, ortak bir dil, toprak, ekonomik hayat ve kendini ortak bir kültürde bütünleyen ruhsal biçimleniş temelinde oluşan, istikrarlı bir insan topluluğudur." Bu tanımdan da açıkça anlaşılacağı gibi ulus olmanın koşulu bütün bu özelliklerin bir arada bulunmasıdır. Tek başına dil birliği vb. özellikler ulus olarak tanımlanmak için yeterli değildir. Ama aynı dili konuşan farklı ulusların -İngiliz ve Amerikalılar- oluşması olanaklıdır.

Ulusal Hareket

Ulusların kapitalizmin yükseliş döneminin ürünleri olması, yani oluşumlarını bu tarihsel koşulla bağlı olarak şekillendirmeleri, aynı zamanda onların modern devletler olarak, yani ulusal devletler olarak örgütlenmeleri sürecidir aynı zamanda. İngiliz, Fransız, Alman, İtalyan vb. devletlerin oluşum süreçleri böyledir. Bunun neredeyse tek istisnası İrlanda'dır. İrlanda Batı'da bir istisnayı oluşturur. En gelişkin durumda olan İngilizler devleti kurmuş, İrlandalılar ezilen ulus konumuna düşmüştür. Sorun bir çözüme kavuşmamış, ancak demokratik hak ve özgürlükler, özerk yönetim vb. ile süreç içerisinde yumuşamıştır. Sorun bugün çok acil ve yakıcı bir sorun olmasa da, bu soruna ilişkin problemler zaman zaman ortaya çıkmaktadır.

Burada vurgulamak gerekir ki; "ulusal çitleri" yükselterek, iç pazara egemen olarak işe başlayan İngi-

liz, Fransız, Alman vb. ulusal burjuvazileri, gelişmelerinin "ulusal sınırlar" içine sığmamaya başlaması üzerine dünya pazarına açıldı, başka ülkeleri, ulusları sömürgeleştirdi, kölelik boyundüğünü onların boynuna geçirdi. Bu durum artık onların "ulus adına" olan misyonlarının bittiğini, emperyalist tekelci burjuvazinin -tabii ki kendi ülkelerini- çıkarlarının temsilcileri haline geldiklerini göstermek-

tedir. Bu emperyalist burjuvazi için yeni kurulan, veya kurulmak istenen, ya da korunmak istenen "ulusal devletler" gericidir! Her şey uluslar arası tekelci burjuvazinin yağmasına açılmalıdır vb.

Uluslaşma, ulusal devlet kurma sürecine geri dönecek olursak, Batı'dan farklı olarak Doğu'da genelde karşılaştığımız tablo şudur; Kapitalizmin gelişiminin geri olduğu, feodal kalıntıların hüküm sürdüğü Avrupa'nın Doğu'sunda farklı bir gelişme oldu. Buralarda en gelişmiş ulus, devleti örgütledi ve kurdu. Avusturya'da Almanlar, Macaristan'da Macarlar, Rusya'da Ruslar vb. kendi devletlerini örgütlediler. Osmanlı Devleti'de kapitalizmin gelişmişlik düzeyinin geriliği, feodal unsurların gücü vb. nedeniyle diğer bir istisnayı oluşturuyor, benzerliklerinin yanında, benzemezlikleri ile diğerlerinden ayrılıyordu.

Ama kapitalizmin gelişimi Batı ile sınırlı kalmazdı ve kalmadı. Ticaretin, iletişimin gelişmesi, cereyan eden uluslar arası politik olaylar yeni ulusların oluşumunu harekete geçirdi. Ama onlar duvara çarptılar. Aynı topraklarda yaşayan en gelişkin ulus devleti kendisine göre örgütlemişti! Avusturya'da Çekler, Polonyalılar, Rusya'da Gürcüler, Ermeniler, Letonyalılar vb, Macaristan'da Hırvatlar ulus oluşturmalarına karşın bir devlet oluşturamadılar. Batı'da İrlanda bir istisna olmuştu, ama Avrupa'nın Doğu'sunda bu durum neredeyse hemen her devlette rastlanır bir durum oldu.

Avrupa'nın Batısı'nda istisna olan İrlanda, bu duruma bir ulusal hareketle yanıt vermişti. Avrupa'nın Doğu'sunda da böyle olmaması için bir neden yoktu ve yeni uluslar birer birer ulusal hareketlere yöneldiler. Genç ulusların burjuvazisi kendi pazarına sahip olmak, orada kendi borusunu öttürmek istiyordu. İsabetle söylendiği gibi "pazar, burjuvazinin milliyetçiliği öğrendiği ilk okul" oldu.

Demek ki mücadele ezen ve ezilen ulusun bütün kesimleri arasında değil, ezen ulusun burjuvazisi ile ezilen ulusun burjuvazisi ve üst sınıfları arasında başladı. Ezilen ulusun burjuvazisi, -çoğu durumda bu küçük burjuvazinin üst kısımları da olabiliyor- kendi işçileri, köylülerini tek ulusal bayrak altında toplamayı başardığı oranda ulusal hareketin kitleselliği arttı, sonuca daha çabuk gidildi. Ulusal baskının, ezen ulusun toprak ağalarının, ezilen ulusun köylüleri, kır burjuvazisi vb. üzerindeki baskısına büründüğü yerlerde ise zaten sorun daha kolay gözle görülür oluyor, ulusal sorun bir toprak sorunu olarak gelişme yolunu kolayca buluyordu. Sömürgeleştirilmiş, ya da işgal edilmiş ülkelerin ulusları söz konusu olduğunda ise zaten ulusal sorun ülkenin kurtarılması, bağımsızlığın kazanılması, yani sömürgelerin kurtuluşu, Batı'nın işçi sınıfı ile birleşme sorununun bir parçası olarak şekilleniyordu.

Ya da merkezi devletin burjuvazi ve toprak aristokrasisi, bürokrasisine karşı, bunların oluşturduğu devlet yönetimine karşı, ezilen ulusun üst sınıfları "özgürlük bayrağını" açıyor, onların önderliğinde ulusal hareket başlıyordu. Ulusal hareket "Pazar sorunu" olarak başlamakla birlikte, bu durumda sadece Pazar sorunu olmaktan çıkıyor ve demokratik hak ve özgürlükler, eşit haklar için mücadele alanına doğru genişliyor, kapsamı ve içeriği genişliyordu. Bu durumda artık sorun bütün bir halkı ilgilendirir hale geliyor, ulusun "ortak sorunları" her şeyin önüne geçiyordu.

Görüldüğü ki, ulusal hareketin içeriği her yerde aynı olmamaktadır. Bu hangi yakıcı sorunun öne çıktığı, hangi taleplerin öncelikle öne sürüldüğü ile bağlantılı bir

sorundur. Ulusal hareketin bu içeriği, bu sorunun o verili anda nasıl çözüleceğinin de anahtarını sunar. Burada temel sorun ulusal hak talepleri ile harekete geçen ezilen ulus kitlelerinin, üst sınıfların bu çözüme razı olup, olmayacaklarıdır. Ezilen ulusun işçileri, köylüleri bu harekete ne kadar kitlesel katılırsa, ulusal hareketin tabanı o kadar genişler, etki alanı da o oranda artar. Örneğin sadece kitlesellik açısından bakıldığında, günümüzde Kürt halk kitlelerinin ulusal harekete katılımı, ona verdiği destek, bu hareketin en yaygın ve kitlesel ulusal hareketlerden birisi olma özelliğini kazanmasını sağlamıştır.

Kürt ulusal hareketinin bu yaygınlığı ve kitleselliği içeriği ile de doğrudan bağlantılıdır. Hareket esas olarak ulusal kimlik, politik özgürlükler, eşit haklar, anadil serbestisi vb. ekseninde, merkezi iktidara karşı gelişmektedir.

Ulusların kendi kaderini tayin hakkı

Kendi kaderini tayin hakkı bir ulusun kendi yaşamı ve geleceği üzerine sadece kendisinin karar verme hakkına sahip olması anlamına gelir. Ulus ayrılıp ayrı devlet kurabilir, özerk bir yapı isteyebilir, ya da federatif bir ilişki içine girmek isteyebilir. Bütün bunlar, bir ulusun özgürce kendisinin karar verebileceği işlerdir. Bütün uluslar eşit haklara sahiptirler ve ulus olmaları kendi kaderleri üzerinde tam bir egemenlik hakkına sahip oldukları anlamına gelir. Ezen ulusun işçilerinin en ön kesimleri eğer sosyalist bilince sahipse, bu durum; ulusal kurtuluşun, ulusal baskıya karşı mücadelenin, ezilen ulusun işçileri ile birlikte ortak sosyal kurtuluşa doğru genişlemesinin koşulları bulunuyor anlamına gelir. Ezen ulusun işçileri ulusal baskıya karşı amansız bir mücadele yürütür, ezilen ulusun haklarını savunurlar, onlara karşı kendi egemen sınıflarının yönelttiği asimilasyon ve terör politikalarına karşı en önde mücadele eder, kendi kaderini tayin hakkını kayıtsız şartsız desteklerler, ezilen ulustan sınıf kardeşlerinin işlerini kolaylaştırırlarsa, ortak gelecek için mücadelenin önu sonuna kadar açılır, ezilen ulustan işçilerin ulusal hareketteki etkinliklerinin önu daha fazla açılır.

Kendi kaderini tayin hakkı her somut durumda farklı biçimlere bürünebilir, çözüm farklılaşabilir. Örneğin Marks 19. Yüzyılın ortalarında Rus Polonya'sının ayrılmasından yana tavır almıştı ve o günün koşulları dikkate alındığında bu tutum doğruduydu. Çarlık Rusya'sı gericiğin merkezlerinden birisiydi ve geri bir kültür ileri bir kültür baskı altında tutuyordu. 19. Yüzyılın sonunda ise Polonyalı Marksistler Polonya'nın ayrılmasına artık karşı olduklarını ilan ettiler. Çünkü Rusya'da büyük değişiklikler gündeme gelmiş, iki ülke ekonomik ve politik olarak birbirine yaklaşmış, işçilerin ortak davası güçlenmişti. (agy)

Marks daha farklı gerekçelerle 1848'de ise Çeklerin ulusal hareketine karşı çıkmıştı. Çünkü o dönemde Avrupa devrimler yaşıyor, uluslar bu devrimlere tutumları ile "ileticiler ve gericiler" olarak tanımlanıyordu, Çarlık Rusya'sı gericiliği besleyen en büyük düşman olarak görülüyordu. Çeklerin "ulusal" hareketi ise bu genel duruma ters düşüyor, gericiliği güçlendiriyordu.

Türkiye'de ulusal Sorun

Türkiye'de bir ulusal sorun var mıdır? Varsa bugünkü düzeyi nedir, çözümünü nerede bulacakları. Türkiye'de bir ulusal sorun vardır ve bu sorun genel olarak "Kürt Sorunu" olarak adlandırılmaktadır. Burjuvazinin gerici parti ve akımları uzun yıllar bu sorunun varlığını inkar etmiş, bu sorun üzerine söz söylemek, onu tanımlamak zorunda kaldıklarında da, bu sorunu "doğu sorunu" "geri kalmışlıktan, feodal kalıntılardan kaynaklanan", sosyal bir sorun, en sonu da "terör sorunu", olarak tanımlamışlardır.

Önceleri Kürtlerin varlıkları da inkar edilmiş, onlar Türklerin bir kolu sayılmış, -donmuş kar ve basınca çıkan kart kurt sesleri hikayeleri- 12 Eylül askeri faşist darbesi ile dillerini konuşmaları bütünüyle yasaklanmış, devlet terörü tüm zincirlerinden koparılmış olarak Kürt halkının üzerine inmiştir. Ama bütün bunlar fayda etmemiş, Kürt halkı bu zorbalığa ve ulusal baskıya, güçlü bir ulusal hareketle karşılık vermiştir. Sonunda "Kürt Realitesini tanıma" (Demirel, İnönü) noktasına gelinmiş, "AB'nin yolu Diyarbakır'dan geçer" (Mesut Yılmaz) denmiş, "bu sorun bizim sorunumuzdur, biz çözeriz" (Erdoğan) denmiş, "Kürtler bireysel kültürel haklarını, yasal güvence altına alınmadan, topluluk yaratmadan kullanabilirler" (GKB Başbuğ) denilmiştir. Bugünde aynı şeyler tekrarlanmakta, ek olarak "tarihsel bir fırsatın yakalandığından" bahsedilmektedir.

Bitirirken kısaca vurgulamak gerekir ki, Türkiye'de ulusal sorun ancak, kürtlerin bir ulus olmaktan kaynaklanan tüm haklarının tanınması temelinde çözülebilir. Bunun özü ayrı devlet kurma hakkının tanınmasıdır. Eğer kürtler birlikte yaşamayı tercih ederlerse -ki gelişmeler daha çok buna işaret etmektedir-, bu durumda Türklerin ve Kürtlerin her alanda tam eşitliği sağlanmalı, demokrasi ve barış içerisinde yaşamının anayasal ve yasal temelleri oluşturulmalıdır. "Açılım" buraya kadar açılacak mı? Bugün temel sorun bu ve Kürtler ve ilerici Türkler şimdilerde bunun mücadelesini veriyorlar.